

Motion till riksdagen 2023/24:2864

av **Katarina Luhr m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2023/24:112 Åtgärder för tryggare bostadsområden

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett nytt lagförslag där man tar bort bristande skötsamhet som ett uppsamlande begrepp och skärpningen av reglerna om uppsägning utan chans till rättelse, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett nytt lagförslag som säkerställer en rättssäker process i de fall en hyresgäst som begår brott i närområdet som allvarligt stör tryggheten för närboende ska kunna vräkas från sitt boende, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett nytt lagförslag där man tar bort hyresgästens skärpta tillsynsansvar över andra i hyresrätten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett nytt lagförslag där man tar bort hyresvärdens utökade möjligheter att kontrollera hur lägenheten används, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen beslutar om att ikraftträdandet ska ske enligt den ursprungliga tidsplanen, den 1 januari 2025.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett förslag om hur en familj som har bött tillsammans med någon som förlorar kontraktet på grund av brottslig handling kan bo kvar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Miljöpartiet ser med allvar på den ökade otrygghet som kommer av skjutningar och kriminella gäng. Alla har rätt till ett tryggt hem med en trygg närmiljö, och detta gäller inte minst de medborgare som i dag känner sig otrygga i sina bostadsområden på grund av kriminalitet i närområdet. Ökad trygghet i hela vårt samhälle är något som vi tillsammans behöver arbeta för och många behöver spela en roll i detta arbete. Vi vet att många fastighetsägare därför önskar ytterligare verktyg för att kunna stärka trygghetsarbetet i de områden där de har fastigheter och hyresgäster. Avvägningarna som behöver göras för att öka tryggheten i ett område utan att kränka enskilda människors integritet är mycket svåra och det är viktigt att ta hänsyn till att en kombination av olika lagförslag från olika håll, riktade mot samma grupp av människor, kan leda till en helt annan upplevd situation för gruppen än ett separat lagförslag för sig.

Miljöpartiet anser att fokuset i arbetet med att göra bostadsområden tryggare främst bör ligga på förebyggande åtgärder med ett starkt samarbete mellan kommun och socialtjänst, polis och fastighetsägare/hyresvärdar. Inom detta område ser vi utrymme för stor utvecklingspotential för att samhällen och bostadsområden ska nå en bättre sammanhållning och ökad trygghet. Det är av stor vikt att lära sig av framgångsrika exempel på gemensam kraftsamling, inte minst genom framgångsrika projekt ledda av civilsamhällesorganisationer och kommuner. Brottsbekämpning ska primärt ligga på rättsväsen och polis, inte på den enskilde fastighetsägaren. Dock ser vi ett behov av ett starkt trygghetsarbete för dem som i dag riskerar att drabbas av brottslighet nära sina bostäder.

Propositionens intention är att öka tryggheten för boende i boendemiljöer där personer som begår brott riskerar att minska tryggheten för närboende. Dock anser vi, tillsammans med flera remissinstanser, att flera av förslagen i många fall riskerar att vara verkningslösa och tidvis oproportionerliga och i värsta fall aktivt motverka de mål man vill uppnå med propositionen. En bostad är en mänsklig rättighet. Genom att människor riskerar att mista sina hem kan förslaget i sin helhet i stället leda till ökad otrygghet, ökad hemlöshet och ökad social problematik. Förslagen kan dessutom drabba många oskyldiga som delar hem med den som begått brottet.

Vidare riktas propositionen enbart mot brott som begås av människor som bor i hyresrätt. Här hade vi velat se att ett åtgärdspaket för tryggare bostadsområden även hade omfattat bostadsrätter och annat ägt boende, då brottslighet inte är avgränsat till människor som bor i hyresrätt. Att exempelvis utöka tillsynsansvaret för föräldrar som bor i hyresrätt men inte för dem i ägt boende är lagstiftning som inte är rättvis. Att öka risken för att barn blir vräkta är en annan del som motverkar arbetet med att ge barnfamiljer ett tryggt och stabilt hem.

Miljöpartiet är därför starkt kritiskt till flera av förslagen i regeringens proposition. Samtidigt ser vi att andra förslag från propositionen, med rätt avvägningar och i vissa fall ökad tydlighet, skulle kunna öka tryggheten för ett flertal. Vi välkomnar i synnerhet kapitel 6 Ett förstärkt hyresrättsligt skydd för våldsutsatta kvinnor. Alla lagförslag som kan underlätta för våldsutsatta är välkomna.

Andra förslag som vi ser positivt på är en skärpning av regelverket för hur många som får bo i en bostad och att kunna förenkla vräkning om hyresrätten används för brottslig verksamhet, oavsett hur stor del av lägenheten som används för att begå brott. När det gäller brott som begås i "närmiljön" finns det en rimlighet i att likställa närområdet närmast fastigheten, där en hyresgäst skapar stor otrygghet för de boende,

med själva fastigheten, men i förslaget finns stor otydlighet om både innebörden av närområdet och vilka brott som ska omfattas för en uppsägning av en hyresgäst, som behöver förtydligas innan lagen träder i kraft.

Miljöpartiet anser vidare att regeringen behöver återkomma till riksdagen med lagförslag som, i likhet med kapitel 6 om våldsutsatta kvinnor, ger förslag på hur man ska stötta familjer som riskerar att förlora sitt boende på grund av att man bott tillsammans med den hyresgäst som blivit uppsagd på grund av brottslig verksamhet.

Nytt regelverk och rätt att ta ut trygghetsarbete på hyran

Att fastighetsägare och hyresvärdar ska få ett större ansvar för brottsbekämpning riskerar i värsta fall att leda till olika tillämpningar beroende på var man bor och vilken hyresvärd man har. Om fastighetsägare får denna uppgift krävs en mycket stor tydlighet i hur man ska ha möjlighet att agera, vilket delar av lagförslagen i dag saknar. Detta är inte helt rättssäkert och kan i sig leda till allt från misstroende och otrygghet hos hyresgäster till att oskyldiga utsätts för trakasserier eller förlorar sina hem. En sådan lagstiftning måste vara ordentligt grundad och extremt tydlig. Att använda människors bostäder som verktyg för brottsbekämpning är en tveksam metod, men vi kan se att det, precis som när man blir vräkt för att man förstör boendemiljön för en granne från sin lägenhet, kan bli straffad för att man även gör den yttre boendemiljön svårbeboelig. Det är dock viktigt att komma ihåg att om straffet ska vara att man förlorar sin bostad måste brottet vara tydligt knutet till användningen av bostaden.

Att vräka familjer skapar andra sociala problem och propositionen saknar i stort ett resonemang om vart de vräkt ska ta vägen och vad konsekvenserna av vräkningarna blir, ett problem som många kommuner lyfter. En stor risk är att fler barnfamiljer kommer att vräkas, vilket är något som går emot både barnkonventionen och nollvisionen mot vräkningar och blir en tydlig kollektiv bestraffning, inte bara av den som begått brottet utan hela hans familj. Här vill vi att regeringen återkommer med förslag på skyddsnet för de som oskyldigt förlorar sin bostad när innehavaren av hyreskontraktet begått brott.

Att barnfamiljer ska kunna vräkas på grund av att ett minderårigt barn begått brott är vi helt emot. De flesta föräldrar arbetar ofta mycket hårt för att barnen inte ska dras in i kriminalitet, samtidigt som det finns få möjligheter att tvinga ett barn till saker, och det är inte heller möjligt att be sitt minderåriga barn att flytta om barnet dras till kriminella gäng. Att kollektivt bestraffa en hel familj med att ställa dem på gatan på grund av att ett barn har begått brott är något som vi ställer oss helt emot.

Miljöpartiet delar den kritik som lyfts av många remissinstanser, däribland Barnombudsmannen, Rädda Barnen och Sveriges Stadsmissioner, om att lagförslaget är särskilt problematiskt i de fall där ett hyresavtal ska upphöra på grund av att hyresgästen har brustit i sitt ansvar att se till att ett barn i hushållet inte begår brott. Detta gäller oavsett om brotten har begåtts i hushållet eller i närområdet. Att vräka en familj på grund av att en minderårig begått brott blir en kollektiv bestraffning som även kan drabba t.ex. helt oskyldiga syskon. Det framhålls att en vräkning ofta leder till att en familj hamnar i en otrygg bostadssituation och att det är svårt för dessa att komma tillbaka till bostadsmarknaden igen, vilket har en rad negativa konsekvenser särskilt för barn. Några av remissinstanserna ifrågasätter om förslagen är förenliga med bestämmelserna i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de

grundläggande friheterna (Europakonventionen) och FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Det är oerhört allvarligt om dessa grundläggande rättigheter förbises av regeringen.

Tryggheten behöver öka i Sverige, och samtidigt är frågan om ansvarsfördelning viktig. Bedömningen om att hyresvärdar får ta ut extra hyra för trygghetsarbete kommer med två tydliga konsekvenser.

För det första lägger man delvis trygghetsarbetet på hyresvärden trots att brottsbekämpning främst är kommunernas och statens ansvar. För det andra är det rimligt att anta att hyran kommer att höjas i de områden som generellt anses vara mindre trygga. Samtidigt är det ofta i dessa områden som de socioekonomiskt mer svaga samhällsgrupperna bor. I praktiken innebär det att det är de socioekonomiskt svaga, som för övrigt är den grupp som är värst drabbad av otryggheten, som tvingas bekosta trygghetsarbetet. I värsta fall riskerar bedömningen att leda till en ännu mer utbredd segregation där de mest utsatta grupperna tvingas till boenden i än mer utsatta områden med lägre hyror men större otrygghet. Konsekvensen kan alltså bli att fler ekonomiskt svaga familjer riskerar att samlas i områden med hyresvärdar som inte arbetar med trygghet då hyran höjs i områden med trygghetsarbete.

Vi anser att trygghetsarbete ska ske på alla nivåer men bekostas genom våra allmänna trygghetssystem. Många kommuner arbetar redan i dag med trygghetsåtgärder i utsatta områden, men man skulle också kunna planera för att staten betalar ut någon typ av trygghetspengar som fastighetsägare i brottsutsatta områden kan söka från lämplig myndighet. På så vis behöver inte hyran höjas för hyresgästerna, samtidigt som ansvarig myndighet kan ge bidrag till de fastighetsägare som är i störst behov av nya säkerhetsåtgärder.

Bristande skötsamhet och uppsägning utan chans till rättelse

Miljöpartiet instämmer i att både hyresvärd och hyresgäst behöver ta delar av ansvaret för en trygg boendemiljö. Däremot anser vi, likt många remissinstanser, att termen ”bristande skötsamhet” lämnar för mycket tolkningsutrymme om vilka ageranden som omfattas av begreppet och därmed skapar en ökad otydlighet och större osäkerhet för såväl hyresgäster och hyresvärdar som rättsväsen. Flera remissinstanser, inklusive Svea hovrätt, ifrågasätter också om detta verkligen innebär någon förändring eller om de utpekade åtgärderna redan omfattas av befintlig lagstiftning eller, som Stockholms universitet understryker i sitt remissvar, t.o.m. konkurrerar med befintlig lagstiftning.

Då införandet av det nya begreppet kan innebära att fler människor förlorar sitt hem baserat på en otydlig lagstiftning säger Miljöpartiet nej till förslaget.

I enlighet med tidigare argumentation anser Miljöpartiet att det är rättsligt olämpligt att säga upp hyreskontrakt med grund i att en av flera i ett hushåll misstänks för enligt propositionens lydelse ”särskilt allvarliga fall av bristande skötsamhet”. Omedelbar uppsägelse ska endast behöva användas i undantagsfall, vilket redan är tillämpligt i dag och regelverket för detta ska inte luckras upp ytterligare.

Miljöpartiet anser att begreppet ”bristande skötsamhet” präglas av för många otydligheter och därför riskerar att bli rättsosäkert och därmed skapa större otrygghet hos de boende än vad det ger reell effekt på att lösa någon otrygghet. Dessutom anser vi inte att det ska vara enklare än i dag att säga upp en hyresgäst utan att den ges möjlighet till rättelse.

Miljöpartiet anser därför att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett nytt lagförslag som innebär att det som införs genom propositionens förslag 4.2 om bristande skötsamhet ska tas bort.

Hyresgäster som har begått brott som försämrar närmiljön ska kunna sägas upp

Miljöpartiet anser att det är uppenbart att brott som begås i närmiljön till en hyresgästs bostad kan leda till stor otrygghet och rädsla för de som bor i samma område och vi tycker också att detta är något som behöver hanteras genom skärpt lagstiftning. I första hand bör brottslighet i närmiljön självklart vara en fråga för rättsväsen och polis, men även en hyresvärd eller fastighetsägare har här ett stort intresse av att en hyresgäst som påverkar hela området ska kunna flyttas från området, inte minst om området ger ökade möjligheter att fortsätta den brottsliga verksamheten. Dock anser flera tunga remissinstanser att lagstiftningen under denna punkt riskerar att bli mycket godtycklig och rättsosäker, inte minst med tanke på att det inte pekas ut vilka brott som bör ligga till grund för uppsägning.

”Närområde” eller ”närmiljö” är diffusa begrepp som lämnar åtskilligt tolkningsutrymme, och dessutom är det otydligt vilka brott som kan leda till att lägenheten förverkas. I kombination med att förslaget också innebär att man kan förlora sin bostad utan möjlighet till rättelse anser vi att lagstiftningen i denna form kan leda till mycket godtyckliga bedömningar och risken för allmän rättsosäkerhet är betydlig.

Miljöpartiet vill därför se att regeringen återkommer med ett nytt lagstiftningsförslag som säkerställer en trygg rättsprocess vid situationer där människor riskerar att förlora sin bostad.

Hyresgästens tillsynsansvar skärps

Förslaget om förtydligat tillsynsansvar innebär höga krav på hyresgästers tillsyn över de personer som hyresgästen svarar för. Oavsett om det gäller ett eget barn eller en inneboende är det svårt att ständigt kunna veta vad personen gör när den är hemifrån. Det är också svårt att förhindra att någon som bor i lägenheten ska begå brott samtidigt som det finns stora svårigheter för en hyresgäst att vara säker på att hen har levt upp till kraven på övervakning och tillsyn i tillräcklig grad, vilket i sig kan skapa stor osäkerhet och otrygghet när ett otillräckligt agerande kan leda till uppsägning. I värsta fall leder det till att man förstärker en tystnadskultur där t.ex. föräldrar kommer att undvika att ta hjälp om ett barn dras in i en kriminell livsstil då man riskerar att förlora sitt hem om problemet blir känt. Det är mycket viktigt att socialtjänsten involveras i tidiga skeden i dessa fall. Miljöpartiet anser därför att det snarare krävs samverkan mellan flera olika aktörer för att få den önskade effekten, inte minst i samråd med relevanta myndigheter.

Det är viktigt att komma ihåg att det är den som stör eller begår brott som tuffa åtgärder ska riktas mot, ingen annan. Lagförslag som leder till vräkning av familjer på grund av ett barns agerande leder i helt fel riktning mot vad propositionen är tänkt att åtgärda, och riskerar ökad otrygghet och hemlöshet och ökad social problematik. Detsamma gäller frågan om att vräka hyresgäster när någon annan begått ett brott. Det är också uppenbart att många remissinstanser dessutom anser att vissa av förslagen är otydliga och kan åsidosätta rättssäkerheten för de som drabbas.

Miljöpartiet anser därför att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett nytt lagförslag som innebär att det som införs genom propositionens förslag 4.4 om hyresgästers skärpta tillsynsansvar ska tas bort.

Bättre möjligheter för hyresvärden att kontrollera hur lägenheten används

Ett hyresavtal är mellan två parter, en hyresgäst och hyresvärden. Det är en rättsligt bindande överenskommelse om båda parternas rättigheter och skyldigheter gentemot varandra. I utbyte mot hyra får hyresgästen rätten att nyttja boendet, och därmed rätten till personlig integritet om hen accepterar att följa kontraktet. En hyresrätt är inte ett hotellrum utan ett hem och en trygghet för de flesta.

Skyddet för den personliga integriteten är en lagstadgad rättighet, där var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Denna rättighet försvinner inte med denna lagstiftning, men den begränsar denna rättighet för cirka en tredjedel av människorna i vårt samhälle, nämligen de miljontals invånare som bor i Sveriges 2 miljoner hyresrätter.

Dagens hyreslagstiftning möjliggör för fastighetsägare att utföra nödvändig tillsyn av en hyresrätt för att utföra förbättringsarbeten. Om hyresgästen inte tillåter hyresvärden att hålla sin del av hyresavtalet kan hyresvärden få rätt till tillträde enligt lag, alternativt säga upp hyresgästen med omedelbar verkan enligt hyreslagen. Om fastighetsägaren, vid förbättringsarbete i en hyresrätt, finner tecken på att olaglig verksamhet förekommer i bostaden, bör rättsväsendet kontaktas som i sin tur kan använda sina rättsliga befogenheter för att ta ärendet vidare.

Miljöpartiet anser att hyresvärdens rättigheter att kontrollera en hyresrätt är tillräckligt tillfredsställande i nuvarande lagstiftning och att vinsten med en ökad möjlighet att kontrollera lägenheten inte står i relation till påverkan på hyresgästens trygghet och integritet.

Miljöpartiet anser därför att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett nytt lagförslag som innebär att det som införs genom propositionens förslag 5.2 om hyresgästers skärpta tillsynsansvar ska tas bort.

Ikraftträdande bör ske enligt ursprunglig tidsplan

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2024, vilket är sex månader tidigare än det remitterade förslaget. Eftersom hyreslagen berör 2 miljoner hushåll, lagförslaget innehåller många förtydliganden och några skärpningar som kan komma att leda till att löpande hyresavtal sägs upp samt människor riskerar att förlora sina hem är det av mycket stor betydelse att tid finns för att förbereda införandet av den nya lagen. Ett exempel på hur genomförandet får stor effekt är genom utbildning för fastighetsägare för att minska risken för en rättsosäker behandling av hyresgäster, men även lättillgänglig och tydlig information till allmänhet och hyresgäster, och tillräckligt med tid för dem att realisera lagförändringen, är lämpligt innan lagstiftningen träder i kraft.

Miljöpartiet anser därför, i enlighet med Lagrådets rekommendation och för hyresgäster och fastighetsägares skull, att den ursprungliga tidsplanen ska gälla med ikraftträdande den 1 januari 2025.

Barn ska inte vräkas

Det är rimligt att anta att förslaget om avhysning av barnfamiljer, för att någon i hushållet har begått brott, kommer att öka vräkningarna av barn i vårt samhälle. Miljöpartiet motsätter sig beslut som tydligt kommer att driva på en ökning av vräkta barn. Målet är att inga barn ska behöva vräkas i välfärdslandet Sverige.

Redan i dag vräks barnfamiljer från sina hem, ofta efter hyrestvister, ibland efter att lägenheten har blivit en brottsplats. År 2023 var ett rekordår för vräkningar av barn. Cirka 600 barn vräktes från sina hem. Ett flertal vräktes dessutom utan att socialtjänsten var på plats, trots att Sverige har en nollvision om att barnfamiljer inte ska vräkas. Med det liggande lagförslaget ökar risken för att fler barnfamiljer vräks och att deras sociala situation förvärras. När ett barn vräks kan konsekvensen bli att barnet behöver lämna sitt sociala sammanhang som skolan, sina vänner och sina dag- och kvällsaktiviteter samtidigt som familjen i sig kan ha svårt att hitta ett nytt boende och exempelvis kan behöva flytta runt på tillfälliga boenden eller bli inneboende hos släkt och vänner på obestämd tid. Konsekvenserna blir helt enkelt mycket stora för alla inblandade. Sverige ska leva upp till barnkonventionen och det är politikens uppgift att vända dagens negativa utveckling.

Med det nya lagförslaget finns förslag med intentionen att underlätta för våldsutsatta att kunna ta över kontraktet till en hyresrätt när våldsutövaren har lämnat. Vi vill se att regeringen även återkommer med förslag på hur familjer som förlorar sin bostad för att lägenhetsinnehavaren begått brott kan behålla sin bostad eller hjälpas till en trygg övergång till ett nytt boende. Inga barn ska behöva ha ett otryggt boende.

Katarina Luhr (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Camilla Hansén (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Jan Riise (MP)

Amanda Lind (MP)

Rasmus Ling (MP)